

Sveriges Allmänna Konstförening 1882-1932

de nästa femtio åren

Det nya decenniet 1880 skulle inte bara betyda att Konstföreningen funnits i över 50 år, utan att dess format även med den nya tiden skulle skifta.

1880-talet skulle komma att visa sig vara ett skälvande decennium inom konstvärlden. Inte bara präglades redan tiden av dåliga ekonomier runt om i västvärlden utan det var även en tid fylld av arbetaruppror och konflikter mellan aristokratiska fästen och ”arbetarna”, och konstföreningen skulle precis som alla andra infinna sig mitt i allt detta.

Opponenterna och konkurrens

Inom konstvärlden i Sverige började den yngre generationen av konstnärer att känna av den stigande temperaturen av missnöje som arbetarrörelsen förde med sig, och de använde detta momentum för att själva protestera. De var missnöjda med akademierna och ansåg att de var ålderdomliga och partiska. I Sverige kom konstnärsupprorsmakarna att kalla sig för Opponenterna och de krävde en reformation inom konstakademin, och vilken de krävde och försökte åstadkomma genom att lämna in skrivelse till akademien 1885. Konstföreningen blev påverkad av Opponenternas ”uppror” på så sätt att det i vissa led blev svårare att förvärva konsten av både unga, ”Opponent-anslutna”, konstnärer och av äldre, ”akademi-stöttande”, konstnärer. Konstföreningen själva försökte att inte ta någon viss sida, men hamnade trots det mitt i blåsvädret på grund av att sittande ordförande Fritz von Dardel (ordf. 1877-1886) även var akademiens direktör. Dock en opponent som stod kvar och fortsatte en god relation med konstföreningen var Carl Larsson. Carl Larsson hade länge fått verk inköpta till lotteriet av föreningen och 1885 gjorde han en etsning som delades ut som medlemsblad.

Etsningen "Den glada festen" av Carl Larsson, medlemsblad 1885. Foto: Metropol Auktionser

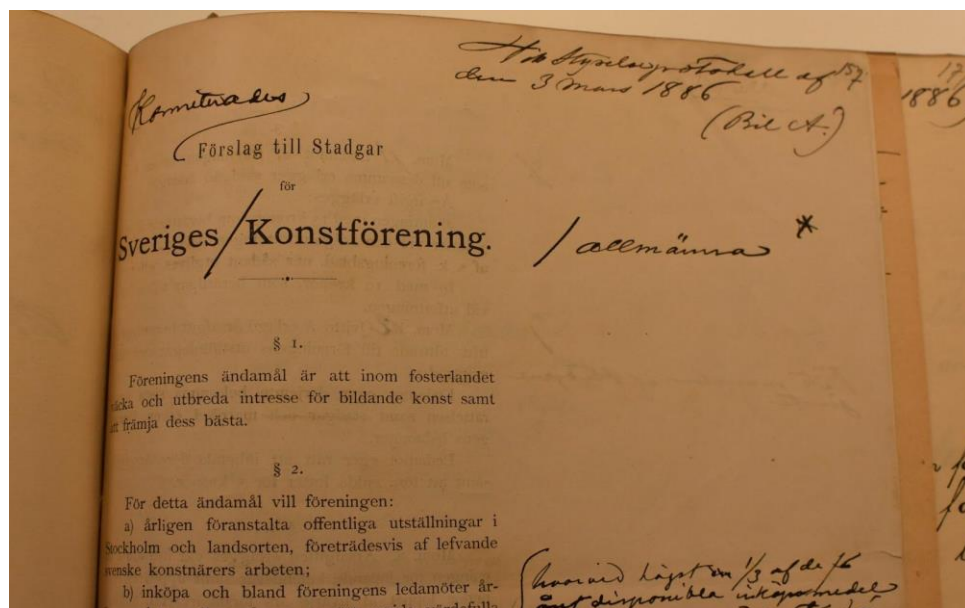
Effekterna av upprorsmakarna var inte det enda som påverkade konstföreningen under 80-talet. Skiftet i föreningen började bland annat även utav att ledamotsantalet - medlemsantalet - sjönk rejält mellan åren 1880-1885 i föreningen. Tappet berodde inte enbart på den ekonomiska kris som rådde, utan även till en annan anledning bakom skiftet - en annan konstförening hade börjat jaga Stockholms Konstförening i hälarerna; Nordisk Konst .

Konstföreningen Nordisk Konst hade fått mer vind i seglen än Stockholms Konstföreningen under de goda åren innan lågkonjunkturen och föreningen kom att 1880 flytta sin verksamhet och bli grannar med Konstföreningen. Denna nya lokal kunde fungera för en mer utåtriktad verksamhet och konkurrensen för besökare och om medlemmar blev svårare mellan de två konstföreningarna. Dock skulle vindarna vända, eller mötas, för snart började även det barska klimatet påverka och försvaga föreningen Nordisk Konst.

Sveriges Allmänna Konstförening

1885 räckte föreningen Nordisk Konst ut handen för samtal med Konstföreningen, de föreslog en sammanslagning av de två föreningarna och denna nya förening skulle vara riksomfattande.

Under mötet det bildades det redan då en kommitté och i vilken Gustav Upmark, som suttit i Konstföreningen inköpsnämnd, blev vald som sekreterare. Föreningarna fortsatte att ha sammankomster, och i mars 1886 beslöts det att det skulle bli ett nytt samfund och vilket skulle träda i kraft 1887. Förslag om namn kom på fler håll, men det som valdes kom från ingen annan än Gustav Upmark; Sveriges Allmänna Konstförening.

Årsprotokoll 1886. Foto: Sveriges Allmänna Konstförening

Bilden ovan är ett utdrag från ett av de flera möten konstföreningarna emellan hade för samtal och förberedande inför en sammanslagning av de. Uppslaget som är fotograferat är från mötesprotokollet den 3 mars 1886 och visar de förslag till stadgar som konstföreningarna diskuterade att den nya konstföreningen, SAK, skulle ha. Förslag för den första stadgan lyder; "Föreningens Ändamål är att inom fosterlandet räcka och bredda intresse för bildande konst samt att främja dess bästa."

Konstföreningen fick således 1887 en ny form i Sveriges Allmänna Konstförening. I denna nya förening kunde små mindre konstföreningar runtom riket ansluta, och till styrelsen valdes Georg von Rosen till ordförande, Gustaf Upmark som vice sekreterare och Karl Wählin som sekreterare. Med den nya föreningen 1889 antogs även ett nytt sätt att utföra lottningen; vinnarna fick i turordning välja tavla i turordning efter sitt vinstnummer, detta system fungerade ända fram till 1978.

Sveriges Allmänna Konstförenings första år bestod som en förening med många utställningar men även som en "passiv" del i det konstliv som under slutet av 1800-talet pågick i Stockholm. Konflikter mellan akademien, Svenska Konstnärsförbundet, opponenter och den nya aktören; Svenska Konstnärernas Förening pågick fortfarande. Tots detta höll sig Sveriges Allmänna Konstförening på god fot med de flesta och ansågs som "neutral mark" just på grund av sin passivitet men som fortsatt utställare och inköpare av konst.

1900-talet närmar sig - med motgångar, framgångar och nya inriktningar

I slutet av seklet hade det svenska konstlivet börjat repat sig efter konflikter och lågkonjunktur och började frodas igen. Även det allmänna intresset för konst ökade runt om i hela landet. 1897 nådde den svenska konsten sin "topp" genom Stockholmsutställningen och fick stor popularitet och genomslag. Samma år skedde dock inom konstföreningen en "kupp". Richard Bergh tillsammans med andra radikala tänkare som var missnöjda hade samlat sig och vid årsmötet blivit en majoritet som då kunde avsätta flera gamla och konservativa ur föreningen. De nya ledamöter och suppleanter som valdes i och med "kuppen", förutom Bergh, var; F.U Wrangel, Gustaf Cederström, Carl G. Laurin och Birger Mörner. Denna radikala ordning varade dock inte så länge då de konservativa bara två år senare hade konservativa majoriteten igen.

Att de konservativa åter igen tog makten efter kort tid av radikala och yngre medlemmar kan ha bidragit till den trend som följde under de två första decennierna under 1900-talet. Inköpen av yngre och framåtsträvande konstnärer minskade, vilket ledde till att föreningen som ofta förut legat bakom och stöttat konstnärer som senare skulle bli stora namn inte "upptäckte" dessa förens de redan fått stort genomslag, och således var dyrare att köpa.

1907 anordnade prins Eugen och Oscar Björck åt konstföreningen en åt konstföreningen på Näckströmsgatan 3 i Stockholm. I utställningen presenterades tre kvinnliga konstnärer; Anna Nordgren, Ester Kjerner och Eva Bagge. Ett nummer av vardera köptes även in av konstföreningen i samband med utställningen.

“Skogslandskap”, 1907, av Esther Kjerner kan ha varit ett av de verk som Kjerner visade upp vid utställningen på Näckströmsgatan 3. Foto: Auctionnet

Trots ett gott konstliv i Sverige under åren kring sekelskiftet började konstföreningens ekonomi åter igen att gå dåligt. Dock stoppade detta inte konstföreningen från att fortsätta publicera många och stora upplagor av konst- och konstnärsböcker - vilket var något som revisorerna vädjade styrelsen att sluta med tillsammans med ett minskade utställningar för att minska den interna ekonomiska krisen. Och med detta, knappast undvikbart, kom 1909 “katastrofens år” för konstföreningen - men även lite för resterande av landet. 1909 tog storstrejken plats vilken kom att påverka alla, men det som orsakade katastrofen mest för konstföreningen var en förskingring! 25 000 kr hade försvunnit ur föreningens kassa och de följande åren bestod av att försöka täcka kassabristen utan att det skulle gå ut över medlemmarna. Den dåliga ekonomin påverkade såklart vad som kunde köpas in, och fler grafiska blad samt teckningar blev en lösning. En annan lösning hade även att för en billigare summa köpa in verk från debuterande konstnärer i konstnärsgruppen “De Unga” som visade på stor skicklighet - dock ansågs deras konst allt för radikal och chockerande för att inköpsnämnden skulle köpa in verk från de. Konstnärer i gruppen var bland annat Isaac Grünewlad, Leander Engström, Tor Bjurström och Arthur Percy.

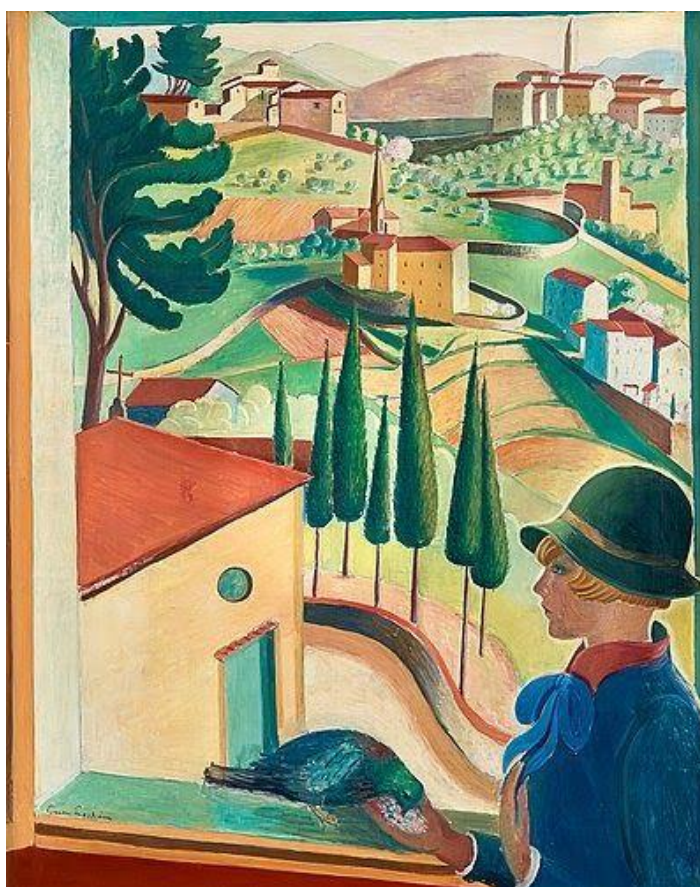
Den tidigare osämjan mellan de traditionella och de unga/radikala kom som en tröst för föreningen att lugnas ner och hade mer eller mindre försvunnit runt 1913 vilket betydde ett mindre problem att tänka på. Denna lycka och lugn skulle dock vara kortvarig då världskriget 1914 bröt ut. Sverige som inte kom att drabbas lika hårt som andra länder i Europa pga. kriget speglades dock även i konstlivet. Med kriget ute i Europa kom flera svenska konstnärer hem igen, detta bidrog till att trots färre utställningar ett större och djärvare urval av konstnärer av de som tog plats. Den svenska befolkningen, i synnerhet stockholmarna, fick med detta möta den nya konstens ismer; futurismen, kubismen och expressionismen.

Trots dessa nya spännande inriktningar inom konsten var inte alla direkt accepterade. Konstföreningens inköpsnämnd ansåg själva att naivisternas primitiva uttrycksätt inte passade för lotteriet, medan intimisternas samt de nyhemkomna parissvenskarnas måleri passade.

När kriget var slut lämnade många konstnärer Sverige igen men konstlivet i Sverige fortsatte gå bra - många monumentalbyggnader började ta plats och i vilka flera stora konstnärer fick smycka dess väggar. Dock var inte lyckan lika stor hos Konstföreningen. När ekonomin börjat hämta sig uppstod nya problem, kontraktet med Artilleribolagets hus där konstföreningen hade sina lokaler sades nämligen upp 1919. En lång och bökgig process med att hitta nya kansli- och utställningslokaler inleddes. Lösningen kom 1922 med beslutet att Konstföreningen inte längre skulle ha egen lokal för utställningar utan istället hyra in sig i andra lokaler, oftast salar hos akademien, då det var dags för utställningar - vilka även de minskat på grund av ekonomin. Kansliet hamnade i en lägenhet vid Brunkebergstorg.

I början av 20-talet, trots den knaggliga starten, inleddes ett gott samarbete med andra nordiska konstföreningar och flera samarbets- och utbytesutställningar skulle komma att ta plats följande åren. Under 20-talet började konstföreningen även att anordna höstsalonger vid vilka flera okända konstnärer från landsorterna fick en chans att ställa ut i huvudstaden.

Under 1920-talet hade inköpsnämnden börjat ändra sig angående vissa tidigare radikala konstnärer och började att köpa verk av de då de nu fått stora genombrott - till exempel var det konstnärer som varit med i grupperna "De unga" och "De nio". Till lotterierna köptes även intimisternas och falugrafikernas verk in. De fortsatte dock att hålla sig borta från abstrakt konst, men något oväntat köpte de glatt in den allra senaste konsten 'Die Neue Sachlichkeit'/'Den nya sakligheten', detta därför att denna riktning stil var mer "lättbegriplig".

“Den givmilde gossen” av Leander Engström utlottad och andrapris i SAKs lotteri 1922. Leander Engström var en av de konstnärer i gruppen “De nio” som vid 20-talet började accepteras och vinna över inköpsnämnden.

Foto: Bukowskis

Konstföreningen som länge varit mer traditionell och “undvikit” mer radikal konst började alltså öppna sig litet mer för det. Detta bevisas även 1927 då inköpsnämnden köpte in verk från konstnärgruppen “Nio Unga” - konstnärerna i gruppen var kända för att måla och skildra det verkliga svenska och sociala livet - arbetarklassens tillvaro och kamp motiv som inte alls tidigare kan beskriva urvalet i konstföreningens konstinköp.

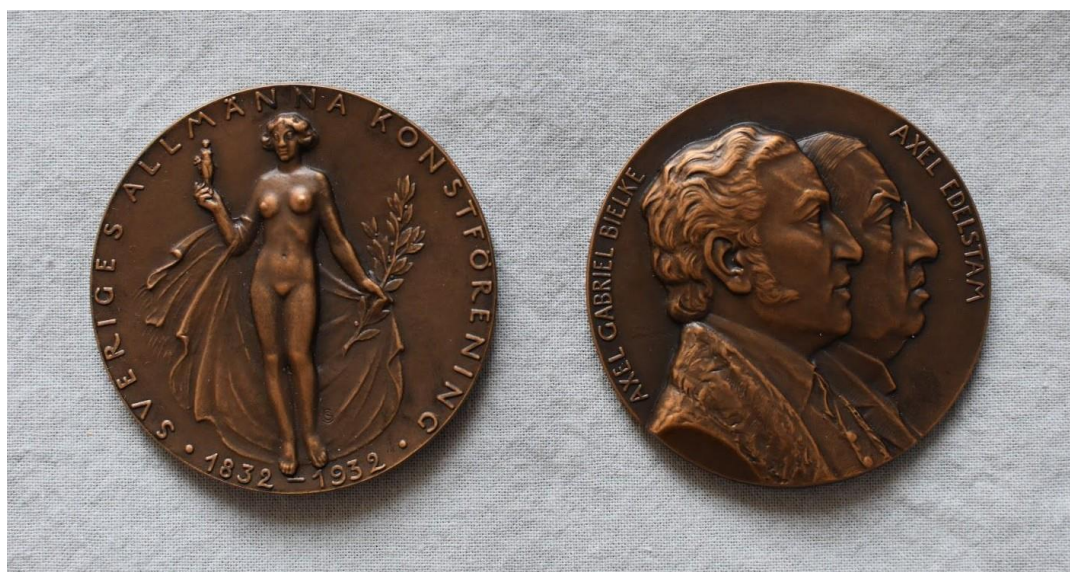
År 1930 tog den funktionalistiska Stockholmsutställningen plats. Utställningen skulle representera ett nytt årtionde som skulle bestå av hopp och goda tider. Dock, som vi vet, var detta inte hur verkligheten inom kort skulle komma att bli. Det började först när depressionen kom till Sverige 1931. Depressionen ledde till att alla fick det svårare, för konstnärer blev det svårare att få uppdrag och färre köpte deras konst, och för konstföreningen gick det likväl dåligt för. Med den dalande ekonomin fick konstföreningen allt färre medlemmar, men konstföreningen kämpade på.

100-årsjubileum

1931, när konstföreningen snart var 100 år fyllda, bestod styrelsen av ordförande Axel Edelstam, vice ordförande Carl Laurin, Sigge Bergström som intendent, Per Palmquist som skattmästare, W. Aschan som sekreterare, och övriga medlemmar var bland annat Axel Lagrelius, Gottfrid Kallstenius, suppleanterna A Genberg Wilh. Smith, O. Strandman, Olle Hjortzberg och Erik Wettergren.

Under depressionen fyllde konstföreningen 100 år. Firandet blev dock en någorlunda blygsam affär just på grund av den rådande situationen. Men en jubileumsmedalj, skapad av Otto Strandman, samt en historik av konstföreningens 100 år skriven av Georg Nordensvan gavs ut. Det blev dessutom en jubileumsutställning i Liljevalchs Konsthall.

Konstföreningen som 1832 år tidigare skapats i syftet av att utbilda och engagera folk för konsten kunde nu efter 100 år dock fira sin framgång och att den blivit en viktig del i det svenska konstlivet.

Sveriges Allmänna Konstförenings 100 årsjubileum 1932 firades bland annat med denna jubileumsmedalj. Konstnären bakom var Otto Strandman och på medaljen pryder den då sittande ordföranden Axel Edelstam samt ordförande vid Stockholms Konstförenings uppstart 1832 Axel

Gabriel Bielke. *foto: Sveriges Allmänna Konstförening*

// *Emelie Conrad*

Källor:

Tor Hedberg, *Oscar Björck* Albert Bonniers Förlag, Stockholm, 1930

Sveriges Allmänna konstförening 1832 – 1932 av Georg Nordensvan, Sveriges Allmänna Konstförenings publikation XLI, Stockholm, 1932

Bo Lindwall, *Då och Nu - Svenskt Konstliv under 150 år*, Sveriges Allmänna Konstförening, Stockholm, 1982